

Шварер Ю.І.*

ВПЛИВ «РЕСУРСНОГО ФАКТОРУ» НА ПОЛІТИКУ РОСІЇ ІЗ ПРОБЛЕМ МИРУ НА ТЕРЕНАХ КОЛИШНЬОЇ СФРЮ У 1990-ТІ РОКИ

Органи зовнішніх зносин Російської Федерації протягом 1990-х років надавали важливого значення пошукам рішень врегулювання військово-політичних конфліктів на теренах колишньої СФРЮ. Між тим, у жодному випадку зусилля російської дипломатії у питаннях миру і безпеки не викликали такої кількості критики серед політиків, науковців країни, а реакція власне представників органів зовнішніх зносин щодо їх результативності не була настільки стриманою [1, с.212-261; 2–10; 11, с.61-63]. У оцінках таких акценти, як правило, зміщуються на «помилки», «прорахунки» чи то Міністерства закордонних справ, чи то Президента, Голови уряду, чи то Парламенту, тобто на фактор суто суб'єктивного характеру. Рішення ж того чи іншого органу зовнішніх зносин при цьому розглядаються як окремих елемент, позбавлений ознак системності. В дійсності ж, мова має йти про проблему, пов'язану із неспроможністю, можливо, неготовністю частини представників не лише наукової думки, а й органів зовнішніх зносин країни реально оцінити наявні на той час ресурси, важелі впливу держави як суб'єкту міжнародних відносин (хоча б на Балканах), тобто компоненти, що становлять, значною мірою, об'єктивну складову зовнішньої політики будь-якої держави; визнати їх недостатність задля утримання статусу «привілейованого посередника», як наприклад, на пострадянському просторі.

Претензії російської сторони на «особливий статус» у врегулюванні конфліктів були «підкріплені» військовою присутністю у країнах, на території яких мали місце ці конфлікти; економічною залежністю даної групи держав від Росії, можливостями останньої (при потребі) використовувати «етнічний фактор». Сприяла тому відверто стримана на той час позиція провідних європейських країн, США у реагуванні на діяльність російської сторони як у межах, так і поза межами миротворчого процесу. У політиці ж конфліктів на теренах колишньої СФРЮ Москва не могла розраховувати на жоден зі згаданих вище важелів.

Військова присутність перебувала у арсеналі засобів політики держави щодо конфліктів у межах колишньої Югославської Федерації. Однак, мова йшла лише про участь у міжнародних миротворчих заходах на принципах, засадах, далеких від тих, що надавали змогу Росії істотно впливати на подальший розвиток процесу врегулювання конфліктів, реалізуючи власні інтереси (тим більше безпосередньо не пов'язані із миротворчою місією).

Росія не була представлена серед основних для держав-колишніх республік СФРЮ фінансово-економічних донорів, інвесторів та кредиторів. Позиції держави у структурі зовнішнього товарообігу країн – колишніх республік СФРЮ під час залишали навіть межі першої десятки [12, с.372; 13, с.28, 30].

* здобувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Коппель О.А.

Звернення ж до етнокультурних, конфесійних «зобов'язань» чи то у продовження дотримання «панславських традицій» у розумінні російських націонал-патріотів, чи то у поєднанні із намірами щодо реалізації яких би то не було «геополітичних проєктів» за умов принципово іншого масштабу інтернаціоналізації процесу пошуків миру на теренах колишньої СФРЮ (порівняно із ситуацією щодо конфліктів на пострадянському просторі), неминуче наближував би Росію до протистояння із іншими провідними учасниками цього процесу за неготовності Москви навіть до «м'яких» проявів загострення відносин.

Відсутність ефективних важелів впливу на ситуацію у районах військово-політичних конфліктів у країнах-колишніх югославських республіках варто розглядати у контексті масштабного скорочення ресурсних можливостей Росії як суб'єкту міжнародних відносин, послаблення позицій чи не з усіх критеріїв, що визначають «гучність голосу» держави у системі міжнародних відносин.

Росія, поряд зі США, Великобританією, Німеччиною, Францією була представлена майже в усіх міжнародних структурах, механізмах, покликаних сприяти врегулюванню конфліктів на теренах колишньої СФРЮ, маючи власну, підчас принципово відмінну від поглядів згаданих вище держав точку зору щодо пріоритетів розвитку цього процесу. Однак, в умовах, коли серед компонентів політики щодо конфліктів чи не кожної з крайньовідних учасниць миротворчого процесу були зусилля зі зміцнення власної присутності (військово-політичної, політичної, економічної тощо) у колишніх республіках СФРЮ, на Балканах в цілому, вага держави, ініціатив її органів зовнішніх зносин визначалася не стільки фактом представництва у міжнародних структурах, механізмах, скільки ступенем порівняного впливу кожної зі згаданих груп країн не лише на суб'єктів конфліктів. Перевага ж позицій як похідна, в першу чергу «ресурсного» фактору, і на багатосторонньому рівні, і у площині двосторонніх відносин безпосередньо із суб'єктами конфліктів за абсолютною більшістю показників у роки досліджуваного періоду була не на користь Росії.

Реальний стан ресурсного забезпечення зовнішньополітичної діяльності і, зокрема, діяльності щодо конфліктів на території колишньої СФРЮ, накладав істотні обмеження на можливості органів зовнішніх зносин Росії, перш за все, у виборі засобів й, відповідно, у формуванні цілей як рівня конкретизації інтересів. Поряд із цим, на етапах вироблення, реалізації політики із проблем миру на теренах колишньої Югославської Федерації фактор обмеженості ресурсів не належав до сукупності тих, що завжди і в усьому враховувався основними суб'єктами зовнішньополітичного процесу. Амбіції «великої держави»-впливового учасника миротворчого процесу знаходили відображення і на концептуально-теоретичному рівні, і безпосередньо на етапі реалізації політики щодо конфліктів у країнах-колишніх республіках Югославської Федерації, обумовлюючи у підсумку розбіжності між декларованими підходами і конкретними рішеннями; корективи, зміни серед положень концептуальної складової; присутність положень, виконання яких російська сторона не в змозі була забезпечити, рішень без перспектив логічного розвитку і завершення. У зовнішньому вимірі така ситуація складно поєднувалася із прагненнями відповідності статусу «важливого і відповідального партнера» на переговорах у межах міжнародних миротворчих зусиль. З точки ж зору інтересів Росії із думкою щодо неприналежності зусиль офіційної Москви у реагуванні на конфлікти на теренах колишньої СФРЮ до чинників сприятливого характеру для перспектив присутності держави на регіональному рівні можна погодитися, але щонайменше із одним застереженням – з урахуванням неготовності та/або небажання російської сторони відмовитися від претензій на наступництво «геополітичних традицій» колишнього СРСР, царської Росії (в тому числі і на Балканах).

Література

1. Арбатов А. Безопасность: российский выбор. М.: «ЭПИцентр». 1999. 528 с. 2. Арбатова Н. Уроки Югославии для России и Запада.// Мировая экономика и международные отношения. 1995. № 2. с.45 – 57.
2. Багров А. Война, которую пора забыть.// Коммерсантъ – Власть. 1999. № 23. с.5.
3. Гуськова Е. Продолжающийся балканский кризис и политика России.// Обозреватель. 1999. № 12. с.35 – 39.
4. Давыдов Ю. Проблема Косово в российском внутривнутриполитическом контексте.// Косово: международные аспекты кризиса. М.: Московский центр Карнеги. 1999. с.274 – 279.
5. Декларация Государственной Думы «О позиции России на современном этапе кризиса на Балканах и об инициативах по боснийскому урегулированию»// Государственная Дума. Постановления и другие документы. 1995. Вып.8. с.86 – 90.
6. Заявление Государственной Думы «О кризисной ситуации на Балканах и политике России»// Собрание законодательства Российской Федерации. 1995. №38. ст.3664.
7. Иванов И. Чего удалось добиться в Дейтоне.// Дипломатический вестник. 1995. № 12. с.22 – 23.
8. Козырев А. Покровительствуя Милошевичу, мы оказываем ему плохую услугу.// Итоги. 1999. 2 марта. с.28 – 30.
9. Стенограмма заседания Верховного Совета РФ по югославскому вопросу.// Югославский кризис и Россия: Документы, факты, комментарии (1990 - 1993). М.: «Славянская летопись». 1993. с.83 – 110.
10. Фененко А. Балканский кризис и российские внешнеполитические интересы.// Pro et contra. Т.6. Осень 2001.с.59 – 73.
11. Восточная Европа и СНГ. Экономические связи в 2000 году. Ежегодный справочник. М.: «Бизнес – Пресс». 2001.549 с.
12. Деловая Югославия. Экономика и связи с Россией в 1999 – 2001. М.: «Бизнес – Пресс». 2002. 59 с.